

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Thomæ Comptoni Carleton, Cantabrigiensis,
Societatis Jesu, In Collegio Anglicano Leodiensi Sacræ
Theologiæ Professoris, Cursus Philosophicus Uniuersus**

Carleton, Thomas Compton

Antverpiæ, M.DC.XCVII.

Disput. XV. De modo producendi Ens Rationis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95656](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95656)

seu fingitur, & cessare seu desinere esse, dum cessat cognitio, quæ est causa illius productiva & conservativa.

VII. Dices, Chimæra non est ens reale, ergo est negatio entis realis. Contra, sic Petrus non est Paulus, ergo est negatio Pauli, quod tamen est falsum cum Petrus sit entitas positiva. Sic visus non est cæcitas, non tamen hinc inferas, ergo est negatio cæcitatæ, hoc enim implicat in terminis; negatio namque vera contradictoria negationis dari non potest, sed est quid positivum, licet per negationem explicetur, de quo tamen postea. Sic dico Chimæram non esse ens reale per suam quantaluncunquæ entitatem, non tamen est propterea entis realis negatio, licet per negationem explicetur.

Chimæra, licet explicetur per negationem non tamen est negatio, magis quæ res alia positiva sunt negationes.

SECTIO III.

De materia particulari Entis Rationis.

I. Diximus generatim Ens Rationis illud esse, quod nec est, nec esse à parte rei potest. Hic ergo ad perfectiorem entis hujus notitiam particulares quasdam quæstiones de varijs Rationis Entibus, præcipuè circa materiam ex qua conficiuntur, proponemus.

II. Certum ergo est primò, appositionem solùm localem & extrinsecam, seu aggregationem rerum, vel partium physicè incompossibilem non sufficere ad Ens Rationis, cum id factu sit facillimum. Secundò etiam est certum, formam solùm, seu figuram extrinsecam diversorum animalium conjunctam ad hoc parum referre, cum Deus mutare possit figuram capitis equi in figuram capitis leonis, cæteris equi partibus eadem figura permanentibus, imò totum equum vel taurum in leonis formam aut elephanis. Tertio, certum est, solam accidentium, seu colorum conjunctionem ad hoc non esse satis, cum id pictor præstet Chimæram delineans in tabula.

III. Primò ergo dubitari potest de unione continuativa, utrum caput elephanis, corpus leonis, & pedes equi, dum inter se uniuntur, sint Ens Rationis, cum omnes partes sint reales. Respondeo primò, quidquid sit de partibus, unionem ex parte formarum esse Ens Rationis, licet non fortasse ex parte materiæ, ut cum furculus quibus arboris, alterius trunco inferitur. Unio verò ex parte formarum est impossibilis, & sic etiam admittendo partes esse reales, illud totum in ratione totius est impossibile, & consequenter Ens Rationis. Secundò & magis fortasse probabiliter dici potest ipsas etiam partes esse im-

Unio continuativa formarum, specie distinctarum est quid impossibile.

possibiles, cum tales cogitemus, quæ ex se, seu natura sua, uniri inter se petant, ad unum aliquod animal componendum, quales nullæ sunt possibiles. Idem judicium esto si fingat quis duos Angelos inter se, vel Angelum cum alia quapiam re per continuationem conjungit, tunc enim non reputatur Angelus verus, sed talis qui connaturaliter uniri per continuationem alteri Angelo petit, vel alij rei cuiusque, qualis dari nullus potest.

Secundò, de unione informationis, ut si quis Angelum concipiat informantem solem, vel duos Angelos inter se tanquam actum uniri & potentiam, idque per unionem realem, ei similem, quæ intercedit inter corpus & animam. Respondeo, hinc multis nominibus fieri Ens Rationis, si sermo sit de unione, quæ verè fingatur eos inter se ea ratione unire, tunc enim non concipitur unio realis, quam dico esse Petri, sed alia Chimærica & impossibilis: sicut cum volens concipere hominem, concipio animal hinnibile, non hominem concipio sed equum, non magis enim est illius unionis essentia unire duos Angelos, quàm hominis esse animal hinnibile.

Idem cum proportione dicendum de extremis, cum per nullam potentiam uniri possint unione informationis, vel etiam seipsis, cum incompleta non sint, ac proinde dum incompleta finguntur, non illa, sed alia, eaque Chimærica cogitantur. Idem etiam est de entibus incompletis, si inter se proportionem non habeant, ut si quis fingat duas animas vel materias se mutuo informare.

Tertia difficultas est de unione identitatis, ut dum leonem & equum unum esse realiter animal, & identificatos concipimus; & ex omni Entium Rationis genere hæc sunt manifestissima, si enim duo aliqua uniri repugnet, multo magis identificari.

Quartò, circa Relationes, Negationes, & Privationes. De Relationibus univèrsim dico quotiescunque relatio vel esse fingitur, vel inherere, ubi nec esse, nec inherere potest, ut in Deo ad creaturas, in animali ad sensitivum, in homine ad rationale, & similibus, est Ens Rationis. De Negationibus verò & Privationibus, ut si cæcitas vel tenebræ per modum nubis apprehendantur, dico non fieri Ens Rationis. Quod si nubecula oculum informare vel ærem apprehendatur, eruenda responsio est ex secundo dubio supra posito, & dicendum esse Ens Rationis.

Dum verò spiritum per modum corporis concipimus, non fit Ens Rationis, partes enim illas, & figuram extrinsecè solùm ei adesse concipimus. Quod si circumscriptivè inherere illi fingatur, fit Ens Rationis. Quod etiam de Deo dicendum, si verè in eo partes esse apprehendantur.

Probabile etiam est partes esse impossibiles.

IV. Unio informationis inter duos Angelos est Ens rationis.

V. Angeli etiam hoc modo concepti sunt quid impossibile.

VI. Unio identitatis inter equum & leonem est Ens rationis.

VII. Quæ Relationes & Negationes sint Entia Rationis.

VIII. Quando concipiendo corpus per modum spiritus fiat Ens Rationis.

DISPUTATIO XV.

De modo producendi Ens Rationis.

SECTIO PRIMA.

Utrum Ens Rationis sit concretum ex cognitione & objecto ficto, vel ipsum solum objectum.

I. Notandum primò, cognitionem duplici modo circa objectum suum versari posse, vel cognoscendo illud ex parte objecti, ut verè se habet, sive realiter & positivè, si sit Ens positivum, sive remotionivè si negatio: vel secundò, cognoscendo ex parte objecti rem aliter quam in se est, ad eundem scilicet,

Duobus modis se habet cognitio circa suum objectum.

aliquid quod stare cum rerum, quæ cognoscuntur, essentia non potest, seu aliquid impossibile fingendo, ut si quis ex hito & cervo unum identicè objectum conficiat. Dixi ex parte objecti, nam ut optime Suarez disp. 54. Metaph. sect. 2. n. 21. ex parte actus nihil attinet aliter cognosci, cum Deus, qui omnia perfectissimè cognoscit, cognoscat mirabilia immutabiliter, & nos materialia immaterialiter, substantias accidentaliter, id est actu immateriali, seu spirituali, & accidentaliter nec enim esse debet proportio inter actum & objectum in essendo, sed representando.

Notandum secundò, non esse dubium quin ex hoc

Inter actum & objectum non requiritur proportio in essendo, sed in representando.

II. hoc

Status presentis difficultatis.

hoc secundò cognoscendi modo sicut ex primo resultat concretum cogniti, cum non minus cognoscatur ens illud factum, quam verum. Quæstio ergo est in presenti, an Ens Rationis, cuius hic essentiam inquirimus, in hoc concreto consistat, & ut partem sui includat cognitionem, an in solo illo objecto ficto.

III. Prima sententia Ens rationis affirmat consistere in concreto.

Prima sententia, quæ plurimum apud recentiores in scholis invaluit, Ens Rationis in hoc concreto consistere affirmat, ac proinde cognitionem involvere tanquam partem sui: ita moderni non pauci, qui varia pro se sanctorum Patrum testimonia congerunt. Citari pro hæc sententia solet Vasq. 1 par. disp. 104. num. 15. & 18. sed non recte: Sotus q. 3. universalium: ar. 1. dub. 2. & alij.

IV. Conclusio: Ens Rationis est quod adæquatè distinctum à cognitione.

Contraria tamen sententia, ut auctoritatis, ita rationum momentis magis stabilita, nobis amplectenda est. Dicimus itaque, licet ad Ens Rationis sciendum necessaria sit cognitio fingens, Ens tamen Rationis non illam involvere ut partem sui constitutivam, sed adæquatè in entitate illa ficta consistere, quæ intellectui per cognitionem repræsentatur. Ita Sura, dis. ult. Moraph. sec. 2. num. 15. Fonseca 5. Metaph. c. 7. q. 6. sec. 2. Conimb. q. 6. art. 2. in præfatione Porphyrij, Rub. hic num. 9. & 21. Complutenses d. 2. Log. q. 2. num. 10. & alij. Desumi videtur ex sancto Thoma. Opusc. 42. cap. 1. dum ait, tunc effici Ens Rationis, quando in intellectu nititur id apprehendere quod non est, & ideo fingit illud aliquo modo ens: Et clarius his verbis Ens Rationis effectivè est intellectus, actus vel habitus objectivè ipsum objectum seu ens quod vocamus rationis.

S. Thomas Ens Rationis constituit adæquatè in objecto.

Probatum primò, omne concretum essentialiter includit duas partes, sed hoc cognitum ex intellectu & objecto ficto est concretum, ergo minor conceditur ab adversarijs, major probatur, omne concretum est compositum, compositum autem sine duobus extrinsecis intelligi non potest, cum compositio sit distinctorum unio, tum sic, ergo utraque pars debet habere aliquod esse, vel verum vel fictum, ergo illud objectum ut distinctum à cognitione habet aliquod esse, cum ut distinctum à cognitione componat concretum, componunt enim ut duo, ergo ut distincta, sed illud esse intrinsecum non est verum, ergo fictum & communicatur illi à cognitione.

V. Ex ipsa natura concreti probatur Ens Rationis consistere in solo objecto.

Probatum primò, omne concretum essentialiter includit duas partes, sed hoc cognitum ex intellectu & objecto ficto est concretum, ergo minor conceditur ab adversarijs, major probatur, omne concretum est compositum, compositum autem sine duobus extrinsecis intelligi non potest, cum compositio sit distinctorum unio, tum sic, ergo utraque pars debet habere aliquod esse, vel verum vel fictum, ergo illud objectum ut distinctum à cognitione habet aliquod esse, cum ut distinctum à cognitione componat concretum, componunt enim ut duo, ergo ut distincta, sed illud esse intrinsecum non est verum, ergo fictum & communicatur illi à cognitione.

VI. Quando quis concipit Hippocervum, aut quid simile, non habet merè nihil pro objecto.

Dices, cognitum esse concretum ex cognitione & objecto reali quando datur, & ex nihilo, quando non datur objectum reale. Contra, cum duos Angelos uniti apprehendo unione informationis, vel inter se identificari, diversum habeo objectum atque quando fingo relationem realem in Deo ad creaturas, vel equum, cervum, & leonem unitos, ergo ex parte objecti est aliqua diversitas, ergo id quod apprehendo non est purè nihil, ergo aliquid, ergo ens, non verum, ergo fictum seu factum ab intellectu, ante enim hunc actum Angeli illi non erant uniti, nec partes animalium diversorum inter se conjuncta. Confirmatur primò, nam si per illum actum apprehendo nihil, ergo nullum objectum apprehendo, cum tamen implicet dari representationem quæ nullius sit repræsentatio, est enim essentialis ordo ad aliquem terminum. Confirmatur secundò, manifesta constat experientia diversa in mente esse objecta dum quis diversas sibi Chimæras fingit, ergo ex parte objecti non habet merè nihil, sic enim nulla esset diversitas.

VII. Actus reflexus supra Ens Rationis reflectit.

Confirmatur, actus reflexus, qui reflectit supra Ens Rationis factum à priori actu non in illum solum actum fertur, ergo in aliquid aliud: imò quando quis vult reflectere supra Ens Rationis factum, nunquam fertur in actum suum vel alienum, sed in

R. P. Th. Compteni Philosophia.

objectum, ergo solum objectum ut distinctum ab actu, est Ens Rationis.

Probatum secundò, Ens Rationis est illud cuius totum esse, est esse objectivè tantum in intellectu, sed cum primò sit Ens Rationis, actus quo fit non est objectivè tantum, sed subjectivè & realiter in intellectu, ergo vel actus ille non est pars Entis Rationis, vel totum esse Entis Rationis non est esse objectivè tantum in intellectu. Confirmatur primò, si cognitio constituat Ens rationis in genere causæ formalis, ergo constituit ut pars, ergo est etiam altera pars, quæ suam habet partialem & intrinsecam entitatem & essentiam, sed pars illa altera est Ens Rationis, nam nullo modo potest esse à parte rei, Ergo datur Ens Rationis distinctum à cognitione, & ab illa factum, ante illam namque partes illæ Chimæra non erant unitæ. Confirmatur secundò, existentia apud omnes aliud nihil est quam actualitas, & quasi exercitium essentia, seu quod idem est existere est essentiam actu esse, ergo quoad actu est per existentiam realem, est actu & existit realiter, ergo si existit per cognitionem tanquam per existentiam, existit realiter. Confirmatur tertio quia si Ens Rationis essentialiter in se includat cognitionem realem ut partem sui, ergo jam non est purè Ens Rationis, sed mixtum, rationis partim, partim reale.

Ad solutionem verò argumentorum contrariæ sententiæ quæ postea referemus, norandum aliud esse, esse objectum, aliud esse objectivum: esse objectum provenit formaliter ab actu circa aliquid veritate, esse verò objectivum est entitas illa quæ obicitur, & à nonnullis non incongruè dicitur objectum specificativè, sic enim dicimus visionem ferri in objectum intellectus, dum simul aliquid intelligimus & videmus, licet visus in actu ipsi intellectus non feratur, ac proinde non in objectum reductive, sed specificativè.

In hoc ergo Ens Rationis differt ab alijs entibus, quòd alia esse quidem objecta ab actibus intellectus recipiant, esse verò objectivum, seu entitatem habent aliunde, nempe à suis causis: entia verò Rationis non esse objecta solum, sed ipsum etiam esse objectivum, seu esse actuale, & possibile habent ab intellectu, eaque de causa Entia Rationis vocantur, quod undequaque & secundum totum suum esse à ratione procedant, illiusque proles quasi, ac partes sint.

SECTIO II.

Quæ sit causa Entis Rationis, & in quo genere.

Quod aliquam habere debeat causam est manifestum, nam esse illud, qualecunque demum sit, accipit de novo, verum etiam est dicere, jam est Ens Rationis, antea non fuit, ergo transit de non esse ad esse, hic ergo quæ sit illa causa, inquirimus.

Prima conclusio, intellectus est causa efficiens Entis Rationis. Hoc clarum est in omni sententia, nam intellectus quæ est immediata causa Entis Rationis, sive illud producat efficienter, sive in genere causæ formalis constituendo, intellectus est causa efficiens, quia efficit intellectum: sicut sol vel ignis est causa efficiens ignis producti, licet forma ignis quæ producit constituat alterum ignem in genere causæ formalis.

Norandum tamen primò, cum P. Suarez Disp. ult. Metaph. l. 2. num. 2. quæstionem hanc juxta subjectam materiam accipiendam esse, cum enim Ens Rationis propriè non sit, propriam sui causam habere non potest: eo tamen modo quo est, & causam à qua hoc esse recipiat, habere debet, non quidem

supra solum objectum. VIII. Ens Rationis est cuius totum esse, est esse tantum objectivè in intellectu, ergo consistit in solo objecto ficto.

IX. Aliud est esse objectum, aliud esse objectivum.

X. In quo differant Entia Rationis ab Entibus reals.

I. Aperitur difficultas.

II. Intellectus est causa efficiens Entis Rationis.

III. Ens Rationis in se eo solum modo habet causam, quo est, nō pro

pe metap-
phorice.

proprie sed metaphoricè, id est, sicut se habet realis causa ad effectum realem, ita & causa metaphorica ad effectum metaphoricum.

IV.
Intellectio
non dicitur
proprie
causa rea-
lis Entis
Rationis.

Secundò notandum, nec intellectum, nec intellecti-
tionem dici posse causam realem respectu Entis
Rationis, denominatio quippe causæ realis non ab
entitate causæ in quantum ens est. desumitur, sed in
quantum causa, ac proinde ut ordinem dicit ad ef-
fectum. Ut ergo causa denominetur talis, debet ali-
quid in effectu illi correspondere unde illam deno-
minationem desumat. Sic Deus non dicitur causa
vitalis respectu lapidis, nam esto in se vitalis sit, ut
causa tamen hic & nunc non est vitalis, quia nil in
effectu est vitale: sic in præsentia. Unde aliud est pro-
ducere per physicam & realem virtutem, aliud phy-
sicè & realiter producere, primum enim hic tribui-
tur cognitioni, & propter ipsam intellectui, secun-
dum minime, nihil enim dici potest physicè & realiter
producere nisi effectum physicum & realem
producat. Et sic: causa finalis licet entitative seu
in essendo sit subinde quid metaphoricum, ut cum
quis rem appetit impossibilem, in ratione tamen
causæ seu in causando, dicitur causa realis, quia effec-
tum realem causat; sic è contrario causa in essendo
realis potest in causando esse metaphoricè respectu
effectus metaphorici.

Aliud est
producere
per realem,
& physicam
virtutem,
aliud phy-
sicè & rea-
liter pro-
ducere.

V.

Dices, causalitas intellectus hic est realis, ergo in-
tellectus hic erit causa realis, quia denominatur a
gens & causa formaliter à causalitate. Respondeo
duplicem hic intervenire causalitatem, prima est ip-
sa actio quæ intellectus actum seu verbum mentis
producit, & hæc est realis, terminata scilicet ad effec-
tum realem, nempe hoc verbum mentis productum,
& respectu hujus intellectus est causa realis. Altera
causalitas est hoc ipsum verbum mentis, quod vocari
solet actio intentionalis seu grammaticalis, quia
est tendentia potentia in objectum, & via ad illud,
tribuit que potentia denominationem agentis, vi-
delicet intelligentis, representantis &c. Hæc ergo
causalitas quamvis entitative sit realis, ut tamen
formaliter recipit effectum non est realis, ac proin-
de intellectus ut potentia per eam hic operans, non
est realis. De quo postea iterum redibit sermo.

Duplex
causalitas
intervenit
in produ-
ctione En-
tis Ratio-
nis, physica,
& inten-
tionalis.

VI.

Secunda Conclusio. Cognitio fingens causat Ens
Rationis in genere causæ efficientis, non verè sed
metaphoricè: ita Scotus q. 4. universal. ad 3. Conimb.
in Præfac. ad Prædicab. Porphyrij. q. 6. ar. 1. ad primū
P. Suar. cit. num. 4. Complutens. disp. 2. Log. q. 2.
n. 10. & docti quidam recentiores, & ut fatetur P.
Herice 1. par. d. 8. n. 1. est magis communis.

Cognitio
fingens cau-
sat Ens
Rationis
in genere
causæ effi-
cientis.

Probat ut primò à priori. Ens Rationis habet
aliquod esse, ut in confesso est apud omnes, & est
aliquod ens, sed non est ens à se, cum hic sit pro-
prius conceptus Dei, ergo est ens ab alio, cum non
detur medium inter esse à se & esse ab alio, si res
existat, ergo est ab aliqua causa efficiente, probatur,
nam esse à se, est non esse ab alio ut à causa efficien-
te, quod patet, causalitas etenim materiæ est esse in
alio, causalitas formæ esse per aliud, unde si homo
quispiam per impossibile eandem haberet materiā
& formam, quam jam habet, & non produceretur
ab aliqua causa efficiente, diceretur propriè illa ha-
bere à se, & esse ens à se, causalitas ergo materialis &
formalis non obstat conceptui entis à se: causalitas
etiam causæ finalis est esse propter aliud, ergo esse ab
alio arguit causalitatem causæ efficientis.

VII.
Ratio est,
nam Ens
Rationis
est aliquo
modo Ens,
ergo habere
debet ali-
quam cau-
sam effi-
cientem.

Esse ab a-
lio venit
causalitatem
causæ effi-
cientis.

VIII.

Confirmatur, Ens Rationis nunc est, antea non
fuit, ergo nunc primò incipit esse, ergo ab aliqua
causa efficiente, quæ semper inter causas quando si-
mul ad eundem plures effectum concurrunt, conse-
quitur à philosophis prima: unde ait Aristot. 2. Phys. tex.
29. & 5. Metaph. c. 5. efficiens est principium primum

Ens Ratio-
nis jam est,
antea non
fuit, ergo
aliquam
habere de-

dans esse effectum, seu ut ejus verbis utar, primum prin-
cipium motus & quietis. In aliquibus ergo effectibus
deest causa formalis, ut si materia producat sine
omni forma, in aliquibus materialis, ut si produce-
retur anima separata à corpore, in alijs utraque, ut dū
creatur Angelus, in nonnullis finalis, ut in actioni-
bus brutorum & inanimatorum, quæ non agunt
proprie propter finem, nunquam tamen deest vel
deesse potest efficiens: unde ajunt philosophi, sicut
finalis causa est prima in intentione, ita efficiens est
prima in executione, ergo primò dat esse omni effec-
tui qui primò esse incipit. Quod ipsa vis verbi insi-
nuare videtur, cum effectus secundum etymologiam
nominis ab efficiendo dicatur, & si ad aliam etiam
causarum terminos applicetur effectio, sit per cata-
chresin vel abusivem, & ideo est quia aliæ causæ
nunquā operantur sine concursu causæ efficientis.

bet causam
efficientem.
Causæ aliæ
possunt de-
esse, non
tamen cau-
sæ efficiens.

Probat ut secundò, quia cognitionem dare esse
cognitum in genere causæ formalis, quod ajunt, ex-
trinseca & tamen confluere Ens Rationis in inel-
ligibile videtur, quod sic probat: dat hoc esse cogni-
tum in genere causæ formalis, ergo dando se, ergo
ipsa est ratio formalis, quæ denominatur objectum
cognitum, ergo licet objectum secundū se sit extrinseca
cognitio, cognitio certè est intrinseca, ergo si Ens
Rationis consistat in hoc concreto, cognitio Entis Ra-
tionis est intrinseca; præterea si esse Entis Rationis
sit cognitio formaliter, esse suū cuiquei sit intrin-
secum, cognosci erit illi intrinsecum, sed cognosci
provenit formaliter à cognitione, ergo cognitio erit
Entis Rationis intrinseca, si consistat in concreto.

IX.
Ostenditur
cognitionem
non posse
dare esse
Entis Ra-
tionis in
genere causæ
formalis ex-
trinseca.

Confirmatur primò, si cognitio est forma ex-
trinseca, ergo respectu alicujus est forma, illud ergo
respectu cuius est forma vel habet aliquod esse dis-
tinctum à forma hæc extrinseca vel non, si non, ergo
hæc cognitio realis est totum Ens Rationis: si habet
aliud esse, ergo hoc provenire non potest à cogni-
tione in genere causæ solum formalis, nam in gene-
re causæ vel formalis vel materialis nihil causat a-
liud adæquatè, sed partialiter tantum, quatenus scilicet
dat unam partem compositi, nempe se: sic ani-
ma rationalis in genere causæ formalis in adæquatè
causat hominem, visio respectu visū est causa ejus
partialis, & sic de cæteris.

X.
Si cognitio
sit forma,
id respectu
cujus est
forma de-
bet habere
aliquod esse.

Confirmatur secundò, cognitio non alio modo
potest causare in genere causæ formalis, quam dan-
do se, ergo nil accipit à cognitione aliud quā ipsam
cognitionem, sed cognitio est realis, ergo totum esse
quod accipit à cognitione est reale; ergo si non ha-
beat aliud esse quā id quod accipit à cognitione,
non habet aliud esse quā reale. Quod fortius urge-
bit si formetur argumentum de existentia, jam enim
existit Ens Rationis, antea non existerat, sed jam per
cognitionem, si illud causet in genere causæ solum
formalis, nil accipit nisi cognitionem, ergo existit
adæquatè per existentiam cognitionis, ergo adæqua-
ta ejus existentia est realis, vel, si aliam habeat, ut
nos asserimus habere, sibi intrinsecam, illam accipit
necessariò à cognitione in genere causæ efficientis.

XI.
Si nihil
aliud existat
præter cog-
nitionem,
cum cog-
nitio sit realis,
totum quod
existit erit
reale.

Confirmatur tertio, Ens Rationis ut existens, est
objectum cognitionis fingentis, sed cognitio hæc
non habet se pro objecto, ergo cognitio non est
ejus existentia. Confirmatur quarto, hic actus quo
quis dicit *Chimæra existit* facit Chimæram, sed hic
actus non magis habet se pro objecto quā actus
qui dicit *Petrus existit*, ergo aliam in Chimæra
existentiam concipit, & dat quā seipsum.

XII.
Actus di-
cens Chimæra
existit, non
habet se
pro objecto.

Tertia conclusio, cognitio non per aliam aliquā
actionem à se distinctam, etiam ratione nostra ex
parte objecti, efficit Ens Rationis, sed per se imme-
diatè: Illud proinde representando efficit, & effi-
ciendo representat.

XIII.
Cognitio
per se efficit
Ens Ratio-
nis.

Du-

XIV. Duplex est respectus actus finis respectu Entium Rationis, causae scilicet efficientis, & formalis.

Actio physica ut efficiens est prior se ut recepta.

XV. Probabile est in actione sam physica quam mentionabili, concomitantem se habere respectum causae efficientis, & formalis.

XVI. Ostenditur productionem sui termini non repugnare cognitioni.

Duplex ergo ratione nostra in fictione distingui debet respectu Entium Rationis habitu & respectu, causae efficientis alter, alter formalis, seu ordo ut ad effectum & subiectum extrinsecum, & hunc ille prioritate aliqua antecedit, tum quia secundum philosophos, ut diximus, efficiens inter causas simpliciter censetur prima, tum quia forma ut forma supponit aliquid cui uniatur, nam ut forma formaliter illud non efficit, sed tantum informat & perficit. Totam igitur cognitionem ut efficiens probabiliter dici potest prioritate aliqua prior se tota ut obiectum informantem, non prioritate temporis, nec in quo, sed solum prioritate aliqua dependentiae, & quasi a quo. Sicut nec conceptu nostro intelligere possumus actionem produci, & non terminari ad effectum, cum sit essentialis dependentia effectus a causa & tamen actio aliquo modo prior est suo effectui, siquae ut effectio est prior se ut in termino recepta, seu in genere causae efficientis quam formalis. Unde & contra duplex etiam est obiecti habitudo ad fictionem, ut ens est, & ut obiectum: & sicut in omnibus alijs obiectis, ut entia, sunt priora se ut obiectis, ita & hic, cum hoc tamen discrimine, quod in illis, esse tempore potest praecedere obiecta esse, hic vero neutquam, & hoc sibi habet singulare fictio rigorose sumpta, inter omnes cognitiones, ideo dicta fictio, quod obiectum suum representando illud faciat.

Si cui tamen forte videatur difficile (ut revera ob implicatas illas prioritates non admodum est facile) prioritate illam vel in actione physica vel intentionali defendere: ead se ut informantem, seu in genere causae formalis concurrentem, dicat omnino concomitantem se habere, etiam ratione sicut reipsa. Mihi tamen longe probabilius videtur, nec unam actionem, nec alteram proprie dici posse concurrere in genere causae formalis respectu sui termini, sed solum ad concretum cognitum & productum. In hoc tamen sensu dici possunt concurrere in genere causae formalis quod producant terminos se illis uniendo, unde concurrunt non in genere causae efficientis solum, sed etiam formalis, nec in genere causae formalis tantum, sed efficientis, non enim respiciunt subiecta & terminos ut pure subiecta vel pure terminos, sicut albedo parietem ut pure subiectum respicit, ut pote in quo nihil efficit, sed ut subiecta simul & effectus.

Quod vero rationi cognitionis non repugnet productio sui termini patet, nam Pater aeternus representando, verbum Divinum producit ut verum illius principium: si ergo principium reale productivum idque perfectissimum representando producat & producendo representet, cur id causae metaphorice negemus respectu effectus metaphorici.

SECTIO III.

Refelluntur argumenta contententia Ens Rationis consistere in concreto.

I. Obiectum, sicut cognitum, &c. duobus modis sumi possunt.

Facilius obiecta ab adversarijs refellamus id praecipue recolendum, quod supra insinuavimus scilicet prima sine, Obiectum, cognitum, fictum, esse obiectivum, & huiusmodi alia aequivoce esse, & bifariam sumi posse, complexè, seu in concreto ac reduplicativè, & incomplexè seu specificativè: complexè entitatem significant quae intelligitur & simul cognitionem, incomplexè entitatem solam, seu id quod obicitur vel cognoscitur, quod idem contingit in denominatione reali producti, facti, creati, & similibus.

R.P. Th. Comptoni Philosophia

Notandum secundò: non negare nos in productione Entis Rationis consergere concretum ex cognitione & obiecto ficto, sed quod dicimus, est adaequatum Entis conceptum reperiri in obiecto ipso ut a cognitione distincto. Quòd aliquid sit necesse est, cum sit pars altera huius concreti, non aliquid reale, ergo rationis. Sicut in productione ignis vel alterius rei resultat semper concretum producti, adaequata tamen ratio effectus, seu ignis distinguitur ab actione illum producente. Haec si accuratè notentur non erit laboriosum obiecta dissolvere.

Obijciunt ergo primò, effectus Rationis est esse cognitum, sed hoc habet a cognitione in genere causae formalis, ergo non efficienter. Distinguo majorem: esse cognitum specificativè, seu illa entitas quae cognoscitur est Ens Rationis, concedo majorem, cognitum complexè est Ens Rationis, nego; nam altera ejus pars, nempe obiectum reparatum sumptum, quodque distinguitur a cognitione, est Ens Rationis, quod cum de novo incipiat, eo modo quo entitatem causam etiam effectivam habere debet, alioqui erit a se. Unde cum dicitur, Ens Rationis non habet aliud esse quam esse cognitum, si sensus sit, non habet aliud esse quam a cognitione, fateor, si non aliud esse quam cognitionem, nego: sicut cum dicitur, effectus realis non habet aliud esse quam esse productum, id est, quam per productionem, est verum, quia non est a se, si autem sensus sit, non habet aliud esse quam productionem, est falsum. Productio vero sicut respectu illius effectus realis habet se & in genere causae formalis, & efficientis, nam informantem efficit, & efficiendo informat, ita in parte a se, cum fictio hac in parte imitetur actionem. Sic cum dicitur, esse Ens Rationis est esse obiectivè, causaliter concedo, formaliter nego, id est, esse ipsius est huiusmodi quod non potest esse nisi obiectivè in in effecto, hoc est, non potest produci nisi per cognitionem.

Obijciunt secundò, intellectus est causa realis, ergo non potest habere effectum non realem. Haec obiectio soluta est supra in probatione prima conclusionis ubi dixi eo modo esse causam quo exigit effectus, licet enitativè causa realis sit. Nec adeò hoc mirum videri debet, cum in communi sententia substantia producat accidens, causa supernaturalis effectum naturalem, Deus rem quamque imperfectissimam. Licet ergo causa effectum se perfectiorem efficere sola non possit, potest tamen imperfectiorem, cum non necessariò totam semper exerat virtutem, sed juxta capacitatem effectus.

Obijciunt tertio, Ens Rationis non habet aliud esse quam esse representatum. Nego antecedens nisi causaliter sumatur, ut supra dixi, habet enim esse sibi intrinsicè, cervus namque & equus uniti unionem ficta aliquid sunt, alioqui cognitio illa vel representatio ferretur in nihil.

Obijciunt quarto, si Entia Rationis habeant existentiam sibi intrinsicam, ergo tribuitur ipsis esse simpliciter, ergo simpliciter sunt. Nego utramque consequentiam, licet enim tribuatur ipsis ab intellectu existentia intrinsicè, non tamen tribuitur physice, sed intentionaliter tantum, ut autem dicatur aliquid esse simpliciter, habere debet existentiam realem sibi realiter communicatam, quod hic deest, alio quippe modo communicat intellectus existentiam suis actibus, alio modo Entibus Rationis licet ambo sint ejus effectus, illis nempe physice & realiter, his intentionaliter & metaphorice.

Obijciunt quinto, cognitio tantum est imago & representatio obiecti, ergo nihil in eo producit, alioquin etiam dum ens reale representat, aliquid efficit. Respondetur, cognitio representans rem ut est in

II. Licet in productione Entis Rationis semper sit concretum, in eo tamen Ens Rationis non consistit.

III. Ens Rationis est esse cognitum specificativè & incomplexè, non reduplicativè & complexè.

Explicatur exemplo effectus effectus realis, cujus esse est esse productum.

IV. Intellectio respectu Entis Rationis, licet sit causa realis in essendo, non tamen in causando.

V. Ens Rationis esse est esse representatum specificativè.

VI. Licet Ens Rationis habeat existentiam sibi intrinsicam, non tamen est realis, sed Metaphorica.

VII. Actus finis respectu sui obiecti non est representatio tantum, sed etiam effectus.

est in se, seu rem veram, tantum est imago sui ob-
 &ti, concedo antecedens, representans aliter quam
 est, vel esse possit, seu fingens est tantum imago, ne-
 go, simul enim est imago seu representatio & effe-
 ctio, à qua objectum non solum accipit esse cogni-
 tum, sed esse, nec tantum esse objectivum extrinse-
 cum, sed esse intrinsecum, seu ipsam entitatem, fictio
 siquidem non representat objectum secundum id
 quod habet in se, sed aliquid apponit de novo, non
 sic mera representatio quæ rem concipit vel prout
 est, vel esse possit. Cum ergo rem realem represen-
 tans nullam aliam in ea existentiam representet
 præter realem, & hæc cum physica sit, produci per
 aliam actionem quam physicam nequeat, intelle-
 ctus nihil illius per operationem intentionalem,
 seu metaphoricam producere potest.

Cur intel-
 lectus non
 possit inten-
 tionaliter
 producere
 rem aliquã
 realem.

Quod autem obijciunt aliqui, cum nulla detur
 actio, ad quam non debeat Deus concurrere, debe-
 re etiam concurrere ad hanc; negamus consequen-
 tiam, licet enim Deus concurrere debeat ad om-
 nem actionem realem, non tamen metaphoricam,
 cum enim cognitio sit productio metaphorica for-
 maliter ut cognitio est (producimus enim Ens Ra-
 tionis illud cognoscendo) Deus autem licet physice
 ad cognitionem creatam concurrat, cum tamen per
 eam non intelligat, non potest immediate & meta-
 phorice cum intellectu concurrere ad Entis Ra-
 tionis productionem, quod, ut dixi, non producit
 nisi cognoscendo. Nec tandem sequitur Ens Ratio-
 nis non esse ens solum intra animam, ens namque
 intra animam idem sonat atque ens, quod nisi per
 actum intellectus seu animæ esse non potest.

VIII.
 Cur Deus
 simul cum
 intellectu
 creatio non
 producat
 Ens Ratio-
 nis.
 Quo sensu
 Ens Ratio-
 nis sit ens
 intra ani-
 mam.

DISPUTATIO XVI.

A quibus potentijs produci possit Ens Rationis.

SECTIO PRIMA.

Utrum sensus, appetitus, aut voluntas faciant
 Ens Rationis.

I.
 Sensus ex-
 terni face-
 re nequeunt
 Ens Ra-
 tionis.

Prima conclusio, sensus externi Entia Ratio-
 nis facere non possunt. Est manifestum, quia
 licet errent fortassis aliquando, & in objecta aliter
 ferantur quam sint à parte rei, ut dum Irim in nu-
 bibus, vel in collo columbæ colores videmus appa-
 rentes, aut baculum in aqua curvum, qui tamen est
 in se rectus, non tamen feruntur in objecta aliter
 quam esse possint, imò probabiliter cum aliquibus
 affirmare possumus non falli sensus nec errare, sed
 tantum intellectui occasionem errandi præbere, ut
 nimirum aliter objectum concipiat quam in se est,
 vel in objectum aliquod feratur quod non est.

II.
 Nec appe-
 titus, nec
 voluntas
 facit Ens
 Rationis.

Secunda conclusio, nec appetitus, nec voluntas
 facit Ens Rationis. Ratio à priori quia voluntas in
 sua operatione necessario præsupponit actum intel-
 lectus, & in illud solum objectum fertur quod ei ab
 intellectu proponitur, ergo ex modo suo tendendi
 invenit objectum factum, ac proinde non illud facit.
 Sicut ob eandem rationem, intellectus dum cog-
 noscit ens reale existens, non dat illi aliquam, exis-
 tentiam de novo, sed solum illam quam habuit,
 representat.

III.
 Voluntas
 fertur in
 universale,
 non à se,
 sed ab in-
 tellectu fa-
 ctum.

Dices, voluntas potest ferri in bonum apparens
 & quod revera non est, item in objectum univer-
 sale, supra suum etiam actum reflectere, & illum
 amare: potest item tendere in objectum quia præ-
 ceptum, quidni ergo & facere poterit Ens Ratio-
 nis? Respondeo ferri quidem posse in universale, at
 non à se, sed ab intellectu factum, & illi propositum,
 in bonum item apparens fertur, non tamen à vol-
 untate, sed ab intellectu propositum qui fingit bo-
 nitatem ubi non est, nec supra actum suum refle-
 ctit illum considerando, sed intellectus illum concipit,
 & voluntati proponit: fertur etiam in actum
 præceptum quia præceptum, sed apprehensum
 prius per intellectum, nihil enim volitum quia
 præcognitum.

SECTIO II.

Utrum per Imaginativam fiat Ens Rationis.

PSuares disp. 54. Metaph. s. 2. n. 18. existimat per
 imaginativam hominis, si non omnia, aliqua

saltem Entia Chimerica fingi posse, ea licet quæ
 aliquod in rebus fundamentum habent, quo sensu
 dici solet *ens imaginabile latius patet, quam ens pos-
 sibile*, participat enim hæc in re imaginatio aliquo
 modo vim rationis, seu vim componendi & sepa-
 randi quæ composita in se, aut separata non sunt.

I.
 Putant esse
 qui, imagi-
 nativam
 hominis
 posse facere
 Ens Ratio-
 nis.

Prima conclusio, probabiliter tamen videtur
 imaginativam hominis solum nunquam hujusmodi
 entia Chimerica consicere. Probatur primo ex S.
 Thoma de veritate, ubi sic habet: *Nomen intellectus
 sumitur ex hoc, quod intima rei cognoscitur, est enim in-
 telligere quasi intus legere, sensus enim & imaginatio,
 sola accidentia exteriora cognoscunt.* Solum ergo intel-
 lectus juxta S. Thomam sua sagacitate intima rei pe-
 netrat, imaginatio vero utpote materialis & imper-
 fecta, externa tantum lustrat, & hæret quasi in cortice.

II.
 Dicendum
 Imaginatio-
 nam homi-
 nis solum
 nunquam
 facere Ens
 Rationis.

Ratio est, quia Imaginativa seu phantasia minus
 est phantasmata, seu materiales earum rerum ima-
 gines conservare, quæ à sensibus percipi possunt,
 cum ergo sensu corporeo percipi nihil possit non
 reale & possibile, Imaginativa ex his solum imagi-
 nes varias, & phantasmata, ac monstruosas combina-
 tiones per se solum formare potest.

III.
 Ratio est,
 quia Imagi-
 nativa
 non habet
 species nisi
 earum ve-
 rum, quæ
 percipiuntur
 sensibus.

Secunda Conclusio, mihi tamen probabiliter vide-
 tur Imaginativam seu phantasiam unã cum intelle-
 ctu posse, imò frequenter Entia Chimerica effin-
 gere Ratio est, quia, cum simul cum intellectu, pro
 hoc statu operetur, ab eo elevatur ut cum illo præ-
 stare id queat, quod sola nequiret. Et hoc sensu capi
 potest id quod dicitur, *latius patet Ens Imaginabile
 quam Ens Possibile*, licet imaginatio pro simplici ap-
 prehensione frequenter ab auctoribus sumatur, &
 hoc etiam modo axioma illud explicetur.

IV.
 Potest ima-
 ginativa
 simul cum
 intellectu
 formare var-
 ia Entia
 Rationis.

Tertia Conclusio, hinc à fortiori patet Imagina-
 tivam aliorum animalium Entia hæc Chimerica fa-
 cere non posse, licet enim somniant, ut videmus in
 canibus, qui subinde in somnis latrant, sicque ali-
 qua tunc imaginantur, & forsan monstrant: item cum
 imaginem vident in pariete depictam ex capite leo-
 nis, corpore capræ, & pedibus equi, fugiunt vel pro-
 sequuntur, ergo aliquid hujusmodi tunc imagina-
 tione sibi formant, sicut etiam ludicris quibusdam
 spectris aves à frugibus & arboribus arceri cerni-
 mus, in his tamen omnibus non formant Ens Ra-
 tionis, seu Chimericum, sed externam tantum earum
 rerum figuram concipiunt, quæ non est Ens im-
 possibile, cum illam pictor penicillo assequatur. Ut
 verò fiat ibi Ens fictum, apprehendi illæ partes de-
 bent ut intra se habitudinem dicentes, & ut unione
 ficta

V.
 Imagina-
 tive br-
 uorum face-
 re nequeunt
 Entia Ra-
 tionis.

Canis som-
 niantes qua-
 sibi monstra
 formant.